

המקדש בפרשה

כי תצא

” כי תִּדְרֹךְ נֶדֶר לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ כִּי דָרַשׁ יִדְרָשׁנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ מֵעַמְּךָ וְהָיָה בְּךָ חֲטָא: וְכִי תִחְדַּל לְנֶדֶר לֹא יִהְיֶה בְּךָ חֲטָא: מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ כְּאֲשֶׁר נִדְרַתְּ לַה' אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ” (דברים כ"ג)

סוגיית הנדרים היא דבר חשוב מאוד, ובמקומות שונים בתורה מוזכרת החשיבות של האחריות לנדרינו וה'קבלות' שאנו מקבלים על עצמינו. כך בפרשת הנזיר ומשמעות הנזירות, כך בתחילת פרשת מטות, וגם בימים אלו ימי הסליחות אנו מכירים את מצוות התרת נדרים וכמובן את 'כל נדרי'. לפני שנתייחס, למשמעות הנדר באופן כללי, נלמד על סוג הנדר המופיע בפרשתנו: 'נדר לה' אלוֹקִיד'.

ליל שבת

”תנו רבנן: ' כי תדור נדר', ..ואף כאן נדבה עמו. 'לה' אלהיך' אלו הדמין הערכין והחרמין וההקדשות. .. כי דרוש ידרשנו: אלו חטאות ואשמות עולות ושלמים. 'ה' אלהיך: אלו צדקות ומעשרות ובכור. 'מעמד' זה לקט שכחה ופאה. (ראש השנה ה:)

מבלי להיכנס לעומק הסוגיה, אנו רואים שיש כאן בעיקר רשימה של קרבנות שאם התחייבת להביאם, מסיבה כזו או אחרת, אתה חייב למהר ולהביאם למקדש. (נדר- הרי עלי עולה, נדבה- הרי זו עולה, ערכין, חרמין ...- התחייבות להביא קרבן בערך של אדם\בהמה\ חפץ, חטאות, אשמות, עולות- קרבנות כפרה על חטאים מסויימים, לא נפרט. שלמים- כל משפחת קרבנות השמחה)

עד מתי אני חייב להביא את הקרבן, ואם לא הבאתי אז 'עבר זמנו בטל קרבנו'. בזה נחלקו התנאים, בגמרא במסכת ראש השנה. (ולמה במסכת ראש השנה? כי כאן ההסבר ל'אחד בניסן ראש השנה לרגלים):

”כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בבל תאחר. רבי שמעון אומר: שלשה רגלים כסדרן וחג המצות תחלה. רבי מאיר אומר: כיון שעבר עליהן רגל אחד עובר בבל תאחר. רבי אליעזר בן יעקב אומר: כיון שעברו עליהן שני רגלים עובר בבל תאחר. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: כיון שעבר עליהן חג הסוכות עובר עליהן בבל תאחר.” (ראש השנה ד:)

איזה יופי! מחלוקת מרובעת. ארבעה דעות, להסבר של פסוק אחד! התורה יוצאת מתוך נקודת מוצא שאנשים לא חיו במקדש, אלא הגיעו אליו בעיקר בשלושת הרגלים. כיוון שהתורה 'דרכיה דרכי נועם', היא לא מחייבת אותך מיד לרוץ למקדש, אלא לחכות להזדמנות הראשונה שתגיע.

”אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב בהן מערכין ודמים ומעשרות ומתנות עניים מצות עשה מן התורה שיביא הכל ברגל שפגע בו תחלה שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה וגו', כלומר בעת שתבוא לחוג תביא כל מה שאתה חייב בו, ותתן כל חוב שעליך לשם. הגיע הרגל ולא הביא הרי זה ביטל מצות עשה. עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא קרבנותיו שנדר או התנדב או שלא נתן הערכים והחרמים והדמים הרי זה עבר בלא תעשה שנאמר לא תאחר לשלמו אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו עליו רגלי השנה כולה” (הלכות מעשה הקרבנות לרמב"ם, פרק י"ד)

שיטת הרמב"ם מעניינת. כיוון שהיא מדגישה שברור שלכתחילה צריך למהר ולהביא. שהרי יש אחריות למה שיוצא מפינו, כפי שנראה בהמשך בדברי שלמה המלך.

”אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים, כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים: כי בא החלום ברב ענין וקול כסיל ברב דברים: כאשר תדר נדר לאלהים אל תאחר לשלמו כי אין חפץ בכסילים את אשר תדר שלם: טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם” (קהלת פרק ה')

פסוקים דומים להפליא, לפסוקי הפרשה, אנו מוצאים בתחילת פרק ה' בקהלת. גם כאן מדובר על 'נדר לאלוקים', כשכוונה לנדרים שניתן לפורעם בבית המקדש. דבר זה ניתן ללמוד במיוחד מן הפסוק החותם את פרק ד', שככל הנראה שייך לפרק שלאחריו.

”שֹׁמֵר רְגְלָךְ פֶּאֶשֶׁר תִּלְךְ אֶל בֵּית הָאֱלֹהִים וְקָרוֹב לִשְׁמֹעַ מִתַּת הַכְּסִילִים זָבַח כִּי אִינִים יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רָע” (קהלת פסוק אחרון בפרק ד')

ניתן לומר שההבדל בין הפסוקים בתורה לפסוקים בקהלת הן הדגש לאיסור הנדר. הפסוקים בתורה מדגישים את התוצאה - אם נדרת, אתה חייב לקיים, כיוון שהקב"ה ממתין למעשה שלך. אחרת הקב"ה ידרוש זאת מעימך. זאת כיוון שהתחייבתי בדבר מסוים ואני צריך לשלמו. לעומת זאת הדגש בקהלת, הוא הנחיה על המעשים והדיבור שלנו- המעשה. בפרק ד', מלמד אותנו כיצד להשתמש ב'רגליים' ופרק ה' כיצד להשתמש ב'פה'. ולכן 'טוב אשר לא תדר, משתדור- ולא תשלם'. ואם כבר עשית מעשה - הלכת, אז לך למקום הנכון, נדרת - אל תאחר לשלמו.

כעין זה מצאנו מחלוקת במדרש:

”טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם. רבי מאיר אומר: טוב משניהם שאינו נודר כל עיקר אלא מביא אדם כבשתו לעזרה ושוחטה. רבי יהודה אומר: טוב משניהם שנודר ומשלם שנאמר נדרו ושלמו לה' אלהיכם, שהוא נוטל שכר על הנדר ועל השילום” (תנחומא וישלח ח')

המדרש מביא שתי שיטות:

- שיטת רבי מאיר. עדיף לא לנדר בכלל. 'אלא אדם מביא כבשה לעזרה ושוחט'. בלי דיבורים. תכלס!
- שיטת רבי יהודה- עדיף לנדר ולשלם. כך אתה 'נוטל שכר גם על הנדר וגם על השילום'.

שיטת רבי יהודה מדגישה שיש עניין גם בשלב המקדים, וגם בנדר ובדיבור יש צד טוב, ואם אתה יודע איך להשתמש בזה. אז גם תקבל שכר. לעומתו טוען רבי מאיר. העיקר התוצאה. אם הבאת את הקרבן או לא. ברגע שתתחיל לנדר, אתה תקע בשלב הדיבורים ותחשוב שגם בזה יצאת ידי חובה.

וכעין זה מסכם ריה"ל בבניין הארץ והמקדש:

”האדם חפשי גם בתחום הרצון גם בתחום המעשה. יש לבוא אפוא בטענה על האדם המבקש להגיע לשכר הנגלה בלא מעשה נגלה .. כי רק אם יהיו הכונה והמעשה גם יחד שלמים כראוי יבוא הגמול עליהם. ..אולם אם יעשה המעשה בלא כונה או אם הכונה לא תלויה מעשה תאבד התוחלת לשכר רק אם המעשה אינו בגדר האפשרות יש תועלת מה בדבר אם ישמר האדם על הכונה ויתנצל לפני אלהיו על העדר המעשה. כדרך שאנו מתודים בתפלתנו ומפני חטאינו גלינו מארצנו וכן בתפלות אחרות. ... זאת אומרת ירושלים לא תבנה כי אם כאשר ישתוקקו אליה בני ישראל תכלית תשוקה עד אשר יחוננו את אבניה ואת עפרה” (סוף מאמר חמישי')

נראה שריה"ל הכריע כרבי מאיר. אין תוחלת לכוונה, ללא מעשה. ולכן בבניין ירושלים צריך כוונה- ותכלית תשוקה, אך המעשה הוא העיקר- יחוננו את אבניה!

האבן עזרא מביא פירוש מבהיל על המילים 'אל תבהל את פיך':

"אל תבהל – אל יוציא פיך מלין לפניו בביתו בבהלה ולבך אל ימהר – כי אם תביננו. כי הלב כמו אובד ותועה בעסקי העולם .. ודע כי האלהים נצב עליך ורואה אותך ושומע דבריך כי הוא בשמים בגבהי מרום הגבוהים ואתה על הארץ ואין למטה ממך – על כן יהיו דבריך מעטים שלא תסתכן כמו שהיה כהן גדול ביום הכפורים מתפלל תפלה קצרה ויוצא: אמר אברהם המחבר, הנה נא הואלתי לדבר, כי בעבור היות כבוד המקום מלא כל מקום ולא יוכל האדם להשמר בכל מקום הוכן לו מקום שיהיה לו קבוע לתפלתו .. על כן חייב אדם שיתפלל שישמור פתחי פיו ויחשוב בלבו שהוא עומד לפני מלך, בידו להחיות ולהמית על כן אסור שיתפלל אדם ויכניס בתוך תפלתו פיוטין לא ידע עיקר פירושם ...

על פי פירושו, לא רק במוצא שפתינו בנדר ובהבטחה, צריך לשים לב, אלא בכל תפילה. "אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים. במיוחד בתפילה לפני האלוקים, כעין תפילתו של הכהן הגדול ביום הכיפורים לפני ולפנים. יש חשיבות למקום התפילה, להבנת המילים ולמהירות התפילה. עדיף, לשיטתו, תפילה קצרה, בכוונה, וללא פיוטים שאין אנו מבינים את משמעותם, על פני קול פסיל קרב דברים.

ניתן, להבין את כוונת דבריו על פי פירוש התפארת שלמה, לכוזה של תפילה ומוצא שפתינו:

"כי תדור נדר לד' אלהיך לא תאחר לשלמו וגו'. יבואר על פי מה דאמרין צור ישראל קומה בעזרת ישראל. פ' אנו מבקשים להיות תיקון העתיד רק בעזרת ישראל בעצמם וזרועם תושיע למו ליהנות מיגיעם להיות כח בעבודתם לעורר מיינ תתאין לאוקמי שכנתא מעפרא. וזהו קומ"ה יהי בעזרת ישראל. והענין הוא כמאמרם ז"ל זכו אחישנה לא זכו בעתו. למעני למעני אעשה. אבל אם בכך הי' יכול להביא הגאולה תיכף משעה ראשונה. אך הקדוש ב"ה ברב רחמיו ראה שיעמדו צדיקים וחושבי שמו הנה הניח להם משפט הבחירה לתקן הכל על מכונו כבראשונה ולהם תהי' צדקה. ... כמ"ש (תהלים קמט, ב) ישמח ישראל בעושי ישמ"ח אותיות משי"ח וז"ש ואתה דורש מעשה כולם. כביכול הקב"ה דורש מעשיו וצדקותיו אשר עשה כנ"ל. וזה הרמז בפ' זו כי תדור נדר ר"ל כי תעשה המצוה לשם ד' לא תאחר לשלמו. כי ע"י זה הוא שלימות למעלה כמ"ש קדושתו למעלה מקדושתכם דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת. עיני ד' אל צדיקים ואוזניו אל שועתם (תהלים לד, טז) כי עי"ז התיקון במדות העליונו' הנקרא עיני ד' אזני ד' להתמלאו' בשפע טללי רצון ויראת שמים להריק על הארץ. וגם הנה דרוש ידרשנו כביכול מעמך מעשה הטוב כנ"ל גם ד' אלהיך מעמך כנ"ל. והבן: (תפארת שלמה, כי תצא)

תמצית דבריו: נאמר בתורה 'צור ישראל, קומה בעזרת ישראל'. כלומר, התקומה לשנו תהיה בעזרת ישראל, על ידי המעשים שלנו. כך גם בפסוק 'ישמח ישראל בעושי'. שם רמוז שמו של המשיח (חילוף אותיות ישמח) שיבוא על ידי עושי. מי שעושה. כל דיבור שלנו, וכל שכן כל מעשה לשנו משפיע ומקדם את הגאולה. לכן 'כי דרוש ידרשנו מעימך' - לא בתור עונש, אלא בתור בקשה. הקב"ה מבקש ממך לעשות למעשה, לא לדבר!

זה העיקר – לא לדבר על הקרבן שאביא למקדש, לא להתפלל ללא כוונה אמיתית על המקדש. אלא 'אדם מביא כבשה לעזרה ושוחט'. תעלה למקדש! תכלס!

שבת שלום
מרדכי פרסוף